

23.81x29.53	1/2	עמוד 20	מקור ראשון - שבת	04/2020	72713842-4
מאגנס - הוצאת ספרי - 25910					

עומדים עלינו לכלותנו

אישה מתפרצת לבית הכנסת ברומא בניסיון להציל את בני הקהילה מאימת הגרמנים, אך איש אינו מקשיב לה. תיעוד מצמרר בזמן אמת מצטרף להגות מעמיקה ותובענית על הרוע הנאצי ועל הגורל היהודי / חבצלת פרבר /

DELLAROCCA ELISABETTA	DELLAROCCA VIRGINIA	DELLASETA EVA	DELLASETA CARLO	DELLASETA VALENTINA	DELLA TORRE
DI PORTO GIUSEPPE	DI PORTO LETIZIA	DI PORTO PACIFICCO	DI PORTO RUBINO	DI PORTO VITALE	DI SEGNI A
DI PORTO GIUSEPPE	DI PORTO MARIO	DI PORTO PERLA	DI PORTO SABATINO	DI PORTO VITALE	DI SEGNI A
DI PORTO GRAZIA	DI PORTO MARIO	DI PORTO ROMOLO	DI PORTO SETTIMIO	DI SEGNI ALBERTO	DI SEGNI A
DI PORTO LAZZARO	DI PORTO MARIO	DI PORTO ROSINA	DI PORTO SETTIMIO	DI SEGNI ANGELO	DI SEGNI A
FINZI GIUSEPPE	FIorentini SALVATORE	FIorentino ESTER	FORNARI ANGELO	FORNARI RENATO ALBERTO	FRASCATI
FIorentini PIERA	FIorentino ALBERTO	FIorentino GIACOMO	FORNARI ERMELINDA	FORNARO GIACOMO	FRASCATI
FIorentini PIERINA	FIorentino ALDA	FOA ALDO	FORNARI GUGLIELMO	FORTI BRUNO	FRASCATI
FIorentini PENATA	FIorentino CARLO	FOA ANSELMO	FORNARI PERLA	FRANCO ROSA	FRASCATI
FRASCA DIANO GIACOBBE	MORESCO ANGELO	MORESCO DAVIDE	MORESCO GRAZIA	MORTERA ABRA MOGIULIO	MOSCATELLI
FRASCA DIANO LUCIA	MORESCO ANSELMO	MORESCO ELISABETTA	MORESCO GRAZIA	MOSCATTI ALBERTO	MOSCATELLI
FRASCA ANTEFIORE NELLA	MORESCO CESARE	MORESCO ESTERINA	MORESCO ROMOLO	MOSCATTI ANGELO	MOSCATELLI
FRASCA RESCO ALBERTO	MORESCO CESARE	MORESCO GIORGIO	MORESCO ZACCARIA	MOSCATTI ANGELO	MOSCATELLI
TREMOLI AMELIA	RABELLO ADELE	RAVENNA VITTORIO	RISI ANTONIO	ROMANELLI GIORGIO	ROSSELLI
TREMOLI GIULIO	RABELLO ARMIDA	REMONDINI MARCEL A	ROMANELLI ANGELO	ROMANELLI LAURA	ROSSELLI
TREMOLI LAURA	RAVENNA ROBERTO	RICCHETTI EDOARDO	ROMANELLI ELSA	ROSAGIO GIOVANNI NATALE	ROSSI
TREMOLI CARLO	RAVENNA RODOLFO	RIGNANI ARMANDO	ROMANELLI ERNESTA	ROSATI PAOLA	ROZZI
VOLETTI MARIO	SPAGNOLETTI SETTIMIO	SPIZZICHINO ALBERTO	SPIZZICHINO EUGENIO	SPIZZICHINO GIUDITTA	SPIZZICHINO
VOLETTI NOE	SPERATI FERNANDO	SPIZZICHINO ANGELO	SPIZZICHINO FIORINA	SPIZZICHINO GRAZIA	SPIZZICHINO
VOLETTI PERLA	SPIZZICHINO ADA	SPIZZICHINO COSTANZA	SPIZZICHINO FORTUNATA	SPIZZICHINO GRAZIANO	SPIZZICHINO
VOLETTI ROSA	SPIZZICHINO ALBERTO	SPIZZICHINO ELVIRA	SPIZZICHINO GIACOMO	SPIZZICHINO GRAZIELLA	SPIZZICHINO
DI AMEDEO	FINZI CARLO	PIPERNO LUTIZIA	DI SEGNI FRANCO	DELLAROCCA FRANCO	VENETI
DI EVA	COEN FALBERTINA	CALO FAT	DI SEGNI UMBERTO	DELLAROCCA MIRELLA	DI
DI LLI	FINZI ADRIANA	DI SEGNI	DI GIACOMO ALBERTO	DENOLA CARLO	CAI
DI SETTIMIO	FINZI ENRICO	DI SEGNI	DI GIACOMO GIUSEPPE	DEL MONTE	CO
DI GIACOMO	FINZI LUCIANA	DI SEGNI	DENOLA RIGCARDO	MARCHERITA	FR

"משפחות רבות נלקחו במלואן ולא השאירו עקבות". טקס הזיכרון לגירוש יהודי רומא, ליד קיר הזיכרון שעליו שמות 2,728 מגורשי העיר בזמן השואה. בית העלמין ורנו ברומא, איטליה, 2018 צילום: גטי אימג'ס

שהתקיים אך שלוש שנים לאחר סיום המלחמה, ניתן לראות במשתמע ביקורת, ואפילו האשמה, כנגד ההיסטוריונים, הסופרים ואנשי הרוח האיטלקיים, שני גרם טען כי הם כותבים על ההיסטוריה הקרובה (הכר ללת כמובן את מוסוליני ואת השואה) מתוך עמדה של "שחקנים בטרגדיה יוונית, בעודם מסתמכים... על קו מנחה, על תמליל מוכן מראש... (כ)להקת תלמידים השקועים בנגינה בכלי הנשיפה שלהם, כשעל בר כיהם מונחת הפרטיטורה...", שהיא במקרה זה תורת האסתטיקה הספרותית מבית מדרשו של קרוצ'ה. וכל זה - כאילו לא קרתה קטסטרופה פורעת-יכול רק שנים מעטות קודם לכן.

ובשנה שלאחר מכן, ב-1949, הגיב למשאל שיי זמה רשות הרדיו האיטלקית בשאלה "מה היו עשרת הספרים האיטלקיים (ממאתיים השנים החולפות) שהיית מציל משואה גרעינית" במילים:

אם לא נשכיל למנוע את האסון, אזי מוטב שיושמדו גם אותן יצירות... אשר האמנו כי נמצא בהן תמונה ראויה, מופתית יותר של האדם... אהבינו כל כך את הספרים הללו, שלא נוכל להעלות בדעתנו... שיידיים אכולות נגעים מוויזיעים חדשים תקרענה את דפיהם... אהבתנו לאותם רבי-אמנים תיחשף כאשלייתית... אם הם לא ידעו להניא אותנו מלחול את האפוקליפסות שקולן מהדהד, כרעש רקע קודר, בסקר רשות הרדיו...

היצירות הקשים, הבלתי מתחננים והקיצוניים ניים בקטע הזה מדגימים את חוסר הסובלנות שמ-פגין דבנדטי בספרו הנוכחי כלפי כל ריכוך, טש-

סיפור-תיעוד של אירוע בודד בשואה, גירוש יהודי גטו רומא, מצטרף בספרו של הסופר והעיתונאי היהודי-איטלקי ג'אקומו דבנדטי למסות קצרות, המציעות תובנות נוקבות בסוגיות מתולדות השואה.

דבנדטי (1901-1967) נולד למשפחה יהודית בצפון איטליה והחל מגיל 13 חי בטורינו, העיר שבה התגורר גם הסופר היהודי-איטלקי המפורסם יותר, פרימו לוי. דבנדטי למד משפטים ומתמטיקה, אך התבלט בצעירותו בכתיבתו הספרותית. לימים היה גם איש קולנוע וממבקרי הספרות החשובים של איטליה במאה העשרים.

בספרו הקטן והדקיק שלפנינו, מצטיירת דמותו של דבנדטי דווקא כהוגה דעות וכמסאי מן המעלה הראשונה. איש שיועד להתבונן בהיסטוריה של עמו ובייחוד בדבריימי השואה כמו בעיניו של חוקר חלל: תוך ראייה סינכרונית של הפרט ושל הכלל, של הקונקרטי-האנושי והמופשט, המוחשי והעקי-רוני בעת ובעונה אחת. וכל זה בכתיבה החלטית ובוטחת בעצמו, כנגד כל מבקרי ותוקפיו.

פשע לידתם

כך למשל, ככנס סופרים בינלאומי שהתקיים באיטליה ב-1948 תחת הכותרת "אוטוביוגרפיה מס-תברת של דור", הוא לא היסס להתייבב כנגד בני דטו קרוצ'ה, שנחשב אז למורה ולמנהיג של מבקרי הספרות וההיסטוריונים-שליהתרבות באיטליה (וגם היה פשיסט). בדברים שהשמיע דבנדטי באותו כנס,

16 באוקטובר 1943 ורשימות אחרות ג'אקומו דבנדטי מאיטלקית: מ' קונסוני, נ' קורן, אוגוסטיני ושל ליבנה מאגנס, 2019, 146 עמ'

לכה דודי באותה ישירות חסרת חמלה על הקורא, שאינה מכסה על אמיתות נוראות, נפתח גם סיפור פרשת הגירוש של הקהילה היהודית ברומא, בפרק הראי-

6.62x27.39	2/2	עמוד 21	מקור ראשון - שבת	04/2020	72713699-4
מאגנט - הוצאת ספרי - 25910					

שון המועזע בספר. פרק רווי כעס, לעג מר, כאב וביקורת, שעל שמו נקרא הספר: "16 באוקטובר 1943": "עד לפני שבועות ספורים, מדי יום שישי בערב... היו כל דלתות הענק של בית הכנסת הפך נות לפיאצה נפתחות לרווחה... לקול הפיוט הקבלי העתיק 'לכה דודי לקראת כלה'... לקבל את פניה של השבת המופיעה כמו כלה".

אלא שבמקום לקבל את פני השבת, באותו יום שישי בערב, ה-15 באוקטובר, "הופיעה בגטו לש" עבר של רומא אשה לבושה שחורים, פרועת שער ומוזנחת... ריר זב מפיה". האישה, צ'לסטה שמה, שמעה מאשת שוטר שפגש גרמני, שמאתיים ראשי משפחה יהודים שברשימתו אמורים להיות מגורי שים עם כל בני ביתם. אלא שכולם בקהילה הכי רז את האישה, שכולם במשפחה מעט מטורללים והיא עצמה "פטפטנית, מופרעת והוזה"... אף אחד לא מקשיב ולא מאמין לה.

"תאמינו לי! תברחו..." התחננה צ'לסטה, ונשי בעה בחיי ילדיה שהיא דוברת אמת. אבל אף אחד לא האמין לה. כולם צחקו לה. "היא משתוללת... צועקת, מתחננת... עוד תתחרטו על כך! לו הייתי גברת אמיתית הייתם מאמינים לי. אבל מכיוון שאין לי גרוש, מכיוון שאני לובשת את הסמרטור טים האלה..." אך הנוכחים הנכבדים לא שועים לד עקותיה של האישה הפרועה. "רבים מהעדים לאותו ערב מוכנים להודות שאולי, אולי לו היתה צ'לסטה גברת אמיתית ולא המסכנה הענייה... אולם בלילה ההוא הם שבו לבתיהם, התיישבו סביב השולחן לאי כול את ארוחת הערב ולהביע את דעתם על סיפורה הטפל... מספרם של אלו מ-16 באוקטובר הוערך ביותר מאלף (ואולי המספר אפילו גדול מכך) כי משפחות רבות נלקחו במלואן ולא השאירו עקבות, גם לא קרובים או חברים שיכלו להודיע על היעלמותן..."

הדקדוק הפנימי

אין ספק שהסיפור על כישלוננו הנורא של ניסיון ההצלה של צ'לסטה רדף את דבנרטי לאורך שנים, ואולי ידיר שינה גם מעיני הקוראים. וכאן אולי גם המקום - מתוך נאמנות לרוחו ולהתנסחותו החשופה והישירה של דבנרטי, שדרש מכולנו, יהודים ולא יהודים, להישיר מבט אל האירוע הנורא בתולדות תינו ולא לטשטש או לרכך אותו במילים - לשים לב למינוח שבו אנחנו, דוברי העברית, משתמשים, וכמונו גם דבנרטי - היהודי האיטלקי - המינוח "שואה". משמעו של מונח זה חמור יותר, ולכן נבדל, מן המונח "קטסטרופה", שלפי האקדמיה ללשון העברית פירושו הוא: "ארוע... שזרע הרס וחורבן על החיים, הרכוש, הבריאות..." לא כן בשפות לעז. אלה בחרו להחיות מונח קיים: Holocaust.

לפי המילונים, מקור המונח "הולוקוסט" הוא בצרפתית עתיקה מהמאה השלוש-עשרה, והיא קיי בלה אותו מלטינית ויוונית. בשפות אלה פירושו המונח הוא "קורבן שמועלה על אש המזבח ומאוכל כולו". האם המילה "קורבן על אש המזבח" מתאימה לתיאור השואה? אמנם משמעות המילה הורחבה במאה השבע-עשרה ל"טבח המוני", אבל גם זה אינו מגיע בחומרתו אפילו ל"רצח עם" (ג'נוסייד), שאינו שווה-משקל ומשמעויות ל"שואה". מעניין איך היה דבנרטי מתייחס לטשטוש המילונאי (ועל כן גם הטשטוש הענייני) הזה, של עוצמתה, מאי פייניה הרבי-צדדיים, היקפה וייחודה של השואה, כפי שזה בא לביטוי במינוח שהוצמד לה בשפות האומות.